

Анђела Стошић

Универзитет у Београду
Филолошки факултет,
Катедра за библиотекарство
и информатику
andjela.stosic@fil.bg.ac.rs

Оригиналан научни рад

УДК 02:929 Војиновић М.

<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2022.64.2.1>

ДОПРИНОС МИЛИЦЕ ВОЈИНОВИЋ РАЗВОЈУ БИБЛИОТЕКАРСТВА КАО ПРОФЕСИЈЕ У СРБИЈИ

Сажетак: Текст први пут доноси целовиту професионалну биографију Милице Војиновић (1895–1990), чији се допринос огледа у оснивању Друштва југословенских библиотекара (1931–1940) и обављању функције секретара тог друштва; у покушајима уређења библиотечке делатности током Другог светског рата кроз припремање нацрта за Библиотекарски течај (1942–1944) и Упутстава за рад средњошколских књижница (1943); у држању курсева младим кадровима за време и након рата, управљању Одсеком за библиотеке при Министарству просвете (1946–1947), учешћу у оснивању Друштва библиотекара НР Србије, уређивању часописа *БиблиоШекар* (1948–1960), вођењу Секције за масовне књижнице Друштва библиотекара НР Србије, те управљању Библиотечким центром среза Београд (1955–1959). Рад се темељи на богатој архивској грађи и умногоне скромнијим објављеним изворима, а оцењује да је Милица Војиновић имала изузетно значајну улогу у изградњи библиотекарства као професије у Србији.

Кључне речи: Милица Војиновић (1895–1990), Друштво југословенских библиотекара, Друштво библиотекара Народне Републике Србије, Библиотечки центар среза Београд, образовање библиотекара, библиотекарска професија.

Увод

Промене у државном уређењу, ратови, затим померање државних граница, смене идеологија и учесника у власти огромни су изазови за посленике професија у повоју какво је било библиотекарство на овдашњем

простору у првој половини 20. века. Милица Војиновић (1895–1990),¹ једна од првих библиотекарки у Србији, била је стручњак какав на такве изазове одговара спремно и са јасним циљевима – библиотекарска професија да буде јавно препозната и законски регулисана, а библиотеке уређене и у служби грађана. Њен допринос огледа се у оснивању Друштва југословенских библиотекара, обављању функције секретара тог друштва, у покушајима уређења библиотечке делатности током Другог светског рата кроз припремање нацрта за Библиотекарски течај и Упутстава за рад средњошколских књижница, у држању курсева младим кадровима за време и након рата, уређивању часописа *Библиоџекар*, вођењу Секције за масовне књижнице Друштва библиотекара НР Србије, те управљању Библиотечким центром среза Београд. Своја искуства и знања преносила је кроз текстове објављиване у савременој периодици, нарочито у часопису *Библиоџекар*.

Ова пионирка модерног српског библиотекарства² заслужила је да се на једном месту представе најзначајнији подаци о њеном раду и анализира допринос српском библиотекарству и култури у целини.³ У напору да то учини, ауторка ових редова се ослања на најновије резултате истраживања о библиотекарима и библиотекарству међуратног и ратног периода, затим на архивска документа Друштва југословенских библиотекара, Библиотекарског друштва Србије, Универзитетске библиотеке у Београду, Библиотеке Града Београда, као и на радове које је објавила сама Милица Војиновић.

Главни део рада подељен је на два дела. Први одељак обрађује активности Милице Војиновић до краја Другог светског рата. Овде се текстуалне целине односе на њено ангажовање у Друштву југословенских библиотекара (ДЈБ) и Удружењу универзитетски образованих жена (УУОЖ), а затим на рад током ратног периода који показује да су и у ванредним околностима професионални циљеви остали релевантни. Иако је

¹ Податак о години смрти до сада није био познат стручној јавности. До њега је дошла мр Гордана Ђилас, руководилац Одељења за чување и коришћење публикација Библиотеке Матице српске, и љубазно га уступила за потребе овог рада.

² Као једну од пионирки модерног српског библиотекарства означила ју је Гордана Стокић Симончић у раду „Павле Стефановић – библиотекар Универзитетске библиотеке у Београду”, у *О укусима се расправља Павле Стефановић (1901–1985): џемајски зборник*, уреднице Соња Маринковић и Јелена Јанковић Бегуш (Београд: Музиколошко друштво Србије, 2017), 87.

³ Ауторка захваљује проф. др Гордани Стокић Симончић на подстреку да напише текст посвећен делу Милице Војиновић.

Удружење универзитетски образованих жена основано неколико година пре Друштва југословенских библиотекара, а дуго година су паралелно радили, предност у следу дата је другом удружењу услед значаја који има за тему.

Други одељак односи се на период од 1945. до 1960. када је Милица Војиновић највише посвећена обуци и усмеравању младих кадрова, као и уређењу народних библиотека на територији Београда.

Професионални и друштвени ангажман Милице Војиновић до краја Другог светског рата

Милица Војиновић рођена је у Београду 7. (20) децембра 1895. године. Основну школу завршила је 1907, а виши течајни испит положила је 1919. године. За њу је карактеристична изразита потреба за друштвеним доприносом коју је испољила већ у балканским ратовима шијући униформе за војску и негујући рањенике током 1912. и 1913. године.⁴ Пошто је изгубила оца у Првом светском рату, запослила се чак пре свршетка матуре како би издржавала породицу. Иако у незавидној ситуацији, није клонула духом. Уписала је студије француског језика и књижевности на Филозофском факултету⁵ 1919. године.⁶

Током студија заинтересовала се за библиотекарство, пошто је у то време, након штете настале у Првом светском рату, професор Павле Поповић са студентима радио на обнављању Библиотеке Српског семинара,

---

⁴ За тај допринос, Министарство војске доделило јој је Крст милосрђа 1913, а Српско друштво Црвеног крста Бронзану медаљу 1914. године.

⁵ Похађала је X групу предмета која је, према Уредби Филозофског факултета из 1906. године, за главне предмете имала француски језик и књижевност са упоредном граматиком романских језика и упоредну књижевност са теоријом књижевности, док су споредни (изборни) предмети били историја средњег и новог века, историја српске књижевности, латински језик и историја класичне књижевности. Димитрије Ђорђевић „Филозофски факултет Универзитета у Београду 1905–1918” у *Сјео јодина Филозофској факултету* (Београд: Народна књига, 1963): 66.

⁶ М. Војиновић отпочела је своје универзитетско образовање у тек формираном Краљевству (касније Краљевини) Срба, Хрвата и Словенаца. Ова сиромашна капиталистичка држава основана на југословенској идеји, обједињавала је територије које су се умногоме разликовале у погледу привредног и друштвеног развоја. Делом и због тога, она у првој деценији постојања није имала јединствено законодавство. Више од половине њених становника било је неписмено (према попису из 1921), а издвајања за просвету и, нарочито, културу, била су минимална. Држава је 1929. године добила назив Краљевина Југославија, али је национално питање стално оптерећивало њене унутрашње односе.

а затим покренуо иницијативу за оснивање централне универзитетске библиотеке. Врло је извесно да је проф. Поповић успео неколицини студентата да пренесе заинтересованост за библиотечко уређење, а управо неки од њих су се касније нашли и међу првим чиновницима новоотворене Универзитетске библиотеке.⁷

После завршеног факултета, а пре него што се 1926. године запослила као приправник Библиотеке,⁸ Милица Војиновић била је суплент гимназија у Горњем Милановцу и Нишу. У овом периоду, путем конкурса Министарства просвете, одлази на стипендирани боравак у Француску.⁹ Државни библиотекарски испит положила је 1929, када добија звање писара, две године касније положиће професорски испит 1931. и постати књижничар.

Имати основно запослење није било довољно личности каква је била Милица Војиновић. Ова напредно оријентисана Београђанка између два светска рата била је чланица Југословенске републиканске странке,¹⁰ Друштва за српски језик и књижевност¹¹ и Удружења универзитетски образованих жена.¹² Зато и не чуди што је, већ након три године рада у Библиотеци, са нераздвојном пријатељицом и колегиницом Љубицом Марковић, међу библиотекарима највећих београдских библиотека покренула питање оснивања библиотекарског удружења. Након успешних преговора, њих две су са Светозаром Матићем и Михаилом Подољским

⁷ Љубица Марковић наводи да су међу првим књижничарима ове библиотеке били његови ученици вероватно алудирајући на Милицу Војиновић, Смиљу Мишић и себе. Љубица Марковић, „Павле Поповић: његове заслуге за наше библиотеке и библиографски рад у нас”, *Гласник Народне библиотеке* год. 1, бр. 5/6 (1940): I–VI.

⁸ Дана 10. августа 1926.

⁹ На Универзитету у Греноблу боравила је од 1. 12. 1924. до 1. 8. 1925.

¹⁰ Републиканска странка је основана јануара 1920. у Београду. У међуратном периоду деловала је као једна од многобројних грађанских политичких партија. Постојеће законе странка је поштвала, али и критиковала у дозвољеним границама, због чега су њене чланове други политичари, посебно они из радикалнијих странака сматрали опортунистима. Ова политичка опција се залагала за републиканство, демократију, већу социјалну правду и равноправност међу југословенским народима. Ипак, услед невелике популарности ван простора преткумановске Србије и сумње у могућност већине становништва да се правилно користи демократијом, често је иступала више као пропагатор идеја које су биле испред времена и простора у којима је деловала. Из тог су се разлога српски републиканци више јављали као оснивачи друштвено и културно корисних удружења.

¹¹ Друштво за српски језик и књижевност основали су 1910. године Александар Белић, Павле Поповић и Јован Скерлић. Друштво постоји и данас, а његов рад прекидан је само за време ратова (1914–1919. и 1941–1946).

¹² УБСМ, Персонални досије Милице Војиновић.

сачиниле и предлог Правила Друштва југословенских библиотекара, који се, затим, са библиотекарима у Загребу и Љубљани усавршавао.¹³ М. Војиновић постала је чланица Главне управе као секретар Друштва 1931. године, што је и остала све до 1937, а затим је била на функцији секретара Београдске секције. Водећи чланови Друштва одлично су препознали шта је потребно југословенском библиотекарству и себи поставили циљеве – законско уређење, објављивање стручног часописа и годишњака југословенских библиотека, организовање курсева и предавања за образовање библиотечког подмлатка, рад на побољшању положаја библиотечких чиновника, обезбеђивање одговарајућих зграда за Народну библиотеку у Београду и Народну и универзитетску библиотеку у Љубљани.¹⁴

Милица Војиновић (из приватне архиве Иване Стефановић)

На основу увида у сачуване књиге записника Београдске секције и архиве Главне управе ДЈБ, може се закључити да је М. Војиновић један од најактивнијих чланова и главних покретача акција.¹⁵ Радила је на нацрту Закона о библиотекама за које је Друштво инсистирало да буде плод сарадње са Министарством просвете.¹⁶ Саставивши упитник за библиотекарe, започела је прикупљање статистичких података о јавним и

¹³ Гордана Стокић Симончић и Анђела Стошић, „Љубица Марковић – градитељка библиотекарске струке у Србији”, *Читалишћее: научни часопис за теорију и праксу библиотекарства јог.* 21, бр. 40 (мај 2022): 42.

¹⁴ Милица Војиновић, „Друштво југословенских библиотекара”, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* год. 13, св. 1–2 (1933): 235.

¹⁵ Милица Војиновић, „Друштво југословенских библиотекара”, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* год. 13, св. 1–2 (1933): 235.

¹⁶ Са Љубицом Марковић и Људмилом Михаиловић. Гордана Стокић Симончић и Анђела Стошић, „Љубица Марковић – градитељка библиотекарске струке у Србији”, 42.

гимназијским библиотекама Југославије.¹⁷ Писање уџбеника за библиотекарске такође је један од њених предлога Београдској секцији 1938. године, али ће нешто приближно томе бити реализовано неколико година касније, током рата.

Упркос слабом разумевању које је држава имала за Друштво, оно је успешно остваривало сарадњу са сродним иностраним организацијама. Успостављена је комуникација са Међународним удружењем библиотекарских друштва, Међународним институтом за интелектуалну сарадњу, Савезом пољских библиотекара, Друштвом чехословачких библиотекара, Међународним одељењем за хемију и др. На своју иницијативу, Милица Војиновић је са Љубицом Марковић боравила у Чехословачкој ради упознавања тамошњих библиотека.¹⁸ Том приликом су успоставиле комуникацију са њиховим библиотекарским удружењем, обилазиле веће библиотеке, набављале стручну литературу. Разматрале су идеју о састанку словенских библиотекара и савезу словенских библиотекарских друштава.¹⁹ Попут многих других, ни та замисао није остварена. Ипак, М. Војиновић не постаје песимиста ни када се, у последњој години рада Друштва југословенских библиотекара, пошто се свело на Београдску секцију, осврће на укупан његов рад, већ изражава надање да „ће се многа питања, на којима су они до сада без резултата радили, решити”.²⁰

За све напредне идеје Друштва југословенских библиотекара и саме Милице Војиновић као није било право време ни место. Петнаест година након престанка рада ДЈБ, Војиновић спознаје да је „упорна и често оштра

---

¹⁷ УБСМ, Архива ДЈБ, Главна Управа Друштва југословенских библиотекара бр. 113 (22. 12. 1931).

Посао је, због обимности, касније расподељен међу секцијама. Секције Љубљана и Загреб су успеле да прикупе и објаве податке о библиотекама на свом подручју, али Београдска секција није. Пописане су 32 библиотеке у Београду, међутим, тако нешто није било могуће учинити за библиотеке других крајева Србије. Београдска секција није успела да развије комуникацију са многим библиотекама ван Београда, што само говори о изолованости у којој су се установе у унутрашњости налазиле.

УБСМ, Архива ДЈБ, „Извештај Управе Београдске секције Друштва југословенских библиотекара за 1934. годину”.

¹⁸ Чехословачко библиотекарство било је узор југословенским библиотекарима, посебно захваљујући свом Закону о јавним библиотекама који су сматрали врло напредним.

¹⁹ Милица Војиновић, „Друштво југословенских библиотекара: оснивање, организација и рад до 1941. године”, *Библиотечар*: орган Друштва библиотекара НР Србије год. 7, бр. 3–4 (1955): 175–176.

²⁰ Милица Војиновић, „Друштво југословенских библиотекара”, *Гласник Народне библиотеке: јошвиња библиографска Народне библиотеке и извештаји о раду* год. 1, бр. 3–4 (1940): XII.

борба Друштва за решење хитних проблема наших библиотека и библиотекарства, [...] била узалудна”.²¹ Ипак, са вишедеценијске дистанце, ауторка Биљана Ђурашиновић, бавећи се деловањем и дOMETИМА ДЈБ, оценила је да је његов рад поставио добру основу за развој библиотечке делатности након Другог светског рата.²² Штавише, Гордана Стокић Симончић указује на постојање континуитета између Друштва југословенских библиотекара тј. његове Београдске секције и неколико година касније основаног Друштва библиотекара НР Србије који се може препознати како у људима који су били њихови протагонисти, тако и у идејама, односно циљевима којима су се водили.²³

Сродно по структури, али и судбини, Друштву југословенских библиотекара било је Удружење универзитетски образованих жена Југославије (УУОЖ), у коме је Милица Војиновић такође била истакнута чланица²⁴ и које је било једна врста упоришта, а у организационом смислу модел за још тринаест високообразованих жена-чланица ДЈБ.²⁵ У њему је имала прилику да својим стручним знањима доприноси побољшању статуса високообразованих жена и видљивости њихове улоге у друштву. На почетку

---

²¹ Милица Војиновић, „Друштво југословенских библиотекара: оснивање, организација и рад до 1941. године”, *Библиоотекар* год. 7, бр. 3–4 (1955): 178.

²² Биљана Ђурашиновић, „Друштво југословенских библиотекара: деловање и дOMETИ”, *Читалишће: научни часопис за теорију и праксу библиотекарства* год. 13, бр. 25 (новембар, 2014): 9.

²³ Гордана Стокић Симончић, „Друштво југословенских библиотекара и Библиотекарско друштво Србије: континуитет професионалног удруживања”, *Читалишће: научни часопис за теорију и праксу библиотекарства* год. 16, бр. 31 (новембар 2017): 56–61.

²⁴ Основано је у Београду 1927. године. Затим се оснивају секције у Скопљу (1929), Новом Саду (1930), Загребу и Љубљани (1931), нешто касније и у Сарајеву (1935). Већ у првој години рада УУОЖ постаје члан Међународне федерације универзитетски образованих жена. Његове чланице су се често обраћале представницима власти са циљем да се измене поједине уредбе и чланови закона који угрожавају права образованих жена. Иако интервенције нису често давале непосредне резултате, УУОЖ је вероватно утицало на ублажавање дискриминације према школованим женама у служби. Након оснивања Бановине Хрватске, Секција Загреб ће 1939. тражити да се УУОЖ реорганизује у неку врсту федерације или савеза, а да секције прерасту у удружења, што је скупштина УУОЖ одбила, те након неуспелих покушаја да се дође до компромиса, долази до отцепљења Загреба.

Tamara Kosijer, „Udruženje univerzitetski obrazovanih žena 1927–1941”, *Istorija 20. veka: časopis Instituta za savremenu istoriju* год. 39, бр. 2 (2021): 295–312.

²⁵ Детаљније прочитати у: Гордана Стокић Симончић и Анђела Стошић, „Библиотекарке – чланице удружења универзитетски образованих жена (1927–1941)”, у *Женски покрет (1920–1938): зборник радова* уреднице Јелена Милинковић и Жарка Свирчев (Београд: Институт за књижевност и уметност, 2021): 369–384.

се, као председница Пропагандистичке секције, старала о увећању броја његових чланица. Затим се истакла залагањем током припреме *Библиографије књиџа женских писаца штиамџаних у Војводини, Србији, Јужној Србији и Црној Гори до свршеџика џодине 1935* која је као целина била уклопљена у *Библиографију књиџа женских писаца у Јуџославији*. На основу истраживања архивске грађе закључено је да су са корица српског дела Библиографије неправедно изостављена имена Милице Војиновић, Љубице Марковић и Паулине Албале.²⁶ Објављивање библиографије књиџа жена-писаца био је заиста ванредан подухват ако се узме у обзир да југословенски библиотекарџи још нису систематски и организовано радили на текућој и ретроспективној библиографији.

Трајно посвећена промоцији књиџе и библиотека, М. Војиновић учествовала је и у изради неколико изложби књиџа југословенских ауторки које је организовало УУОЖ. Вишегодишњим прегалаштвом заслужила је место председнице Београдске секције на које је изабрана 13. фебруара 1939. За време њеног мандата уписан је велики број нових чланица. Покренула је рад неколико нових комисија, међу којима је једна за просвећивање жене на селу. Планирала је припрему наставка библиографије књиџа женских писаца за године након 1935. Упркос разбуктавању ратних сукоба радило се са вером у боље сутра. Секција Београд придружила се општем захтеву жена за женско право гласа. У част преминулог професора Павла Поповића, расписала је конкурс за спомен-награду са његовим именом. Прикупљала је прилоге за подизање споменика књижевници Милицџи Јанковић.²⁷

Нацистичко бомбардовање Београда 6. априла 1941. отворило је нову сезону рушења и страдања на српским просторима. Краљевина Југославија се распала, а окупационе власти доносиле су уредбе за различите области живота и рада у Србији. Сва удружења обуставила су своје активности, па је Милица Војиновић ратну свакодневицу испуњавала радом у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић” у којој је водила одељење периодике. Окупационе власти захтевале су уклањање „нежељених” књиџа из фонда Библиотеке, а Министарство просвете колаборационистичке владе имало је бројне планове за уређење библиотечке области. Пошто је из јавно доступног фонда издвојена јеврејска, марксистичка и антинемачка

²⁶ Детаљније у: Гордана Стокић Симончић и Анђела Стошић, „Љубица Марковић – градителка библиотекарске струке у Србији”, 48.

²⁷ Гордана Стокић Симончић и Анђела Стошић, „Библиотекарке – чланице удружења универзитетски образованих жена (1927–1941)”, 380.

литература, Милице Војиновић је била поверена израда почетног плана Течаја за библиотекарe,²⁸ а затим је са Љубицом Марковић написала Правилу о уређењу средњошколских књижница и Упутства за стручни рад у средњошколским књижницама. Када је изабрана за наставницу новооснованог течаја²⁹ за предмете *Рад са читаоцима уопште и рад у читаоницама* и *Позајмичка служба* сама је вршила припрему штива за предавања. Настава се са прекидима одвијала од 1. новембра 1943. до јесени 1944.³⁰ У тим нередовним условима, није се могао увести никакав ред који би опстао у перспективи.³¹ Ослобођење Београда прекинуло је постојеће послове и отворило нову етапу у животу библиотекарке и њених колега.

Искусни стручњак у новом систему

Привредно неразвијену и ратом разорену земљу требало је што пре обновити. Дух изградње новог поретка оживео је међу народом и дао професионалцима полет за рад и веру да ће у миру са новим државним уређењем и новом управљачком структуром све кренути набоље.³² Период омеђен завршетком рата и доношењем Закона о библиотекама 1960. године одликује се настојањима да се убрзано изгради широка организација државних, просветних и културних институција за образовање и

---

²⁸ Предложено је десет предмета – пет у првом и пет у другом семестру и настава од два часа седмично. Уз консултације са другим библиотекарима, Министарство је програм проширило на 14 предмета, затим су одређени предавачи – махом библиотекари Универзитетске и Народне библиотеке у Београду.

²⁹ Званично основан 17. октобра 1942, али је настава почела тек наредне године.

³⁰ Последњи документ који доказује да се течај одржавао датиран је 7. 9. 1944. и налази се у Архиви УБСМ.

³¹ Анђела Стошић, „Универзитетска библиотека у Београду за време Другог светског рата” у *Библиотеке и идентитет 3: зборник радова*, гл. уредник Драгана Сабовљев, (Панчево: Градска библиотека, 2022): 24–33.

³² Друштвено-политички систем изграђивао се првобитно по узору на совјетски модел у којем је комунистичка партија организатор и контролор не само органа власти већ и свих облика привредног и друштвеног живота. После резолуције Информбироа 1948. године, започиње преиспитивање и критиковање централизоване друштвено-планске привреде и бирократског партијског модела. „Трагање за властитим путем изградње социјалистичког друштва водило је до идеје самоуправљања и покретања процеса либерализације привреде и демократизације друштвеног и културног живота.” Гордана Стокић Симончић и Жељко Вучковић, *Библиотеке и идентитет* (Панчево: Градска библиотека; Нови Сад: Филозофски факултет, 2012), 51–52.

просвећивање „најширих народних маса”.³³ Вишедеценијске потребе за законским уређењем библиотекарства, формалним образовањем кадрова и једнообразним системом рада и даље су биле на дневном реду. Поред константног организовања различитих курсева, оснивања библиотекарског удружења и његових секција, покретања стручног часописа и отварања Средње библиотекарске школе и Библиографског института у првих неколико година после рата, за библиотечку делатност значајно је било оснивање Библиотечког центра Србије, затим Библиотечког центра АП Војводине и Среског Библиотечког центра у Београду, али и неких добровољних организација какав је био Савез библиотека и организација за ширење књиге, педесетих година прошлог века.

У ослобођеном Београду, а пре званичног окончања рата, у марту 1945, Милица Војиновић почиње са колегиницама Смиљом Мишић и Људмилом Михаиловић да ради на припреми *елабораиџа за једнообразно уређење свих библиотџека у земљи*, према захтеву начелника Одељења за науку, уметност и културу.³⁴ Уз то је на себе преузела да из свих области библиотекарства држи предавања за чиновнике рејонских библиотека у Београду. Библиотекарски курсеви различитог обима са искусним предавачима, у првим годинама након рата одвијали су се широм Србије. Министарство просвете упутило је Милицу Војиновић да даје инструкције градским и рејонским библиотекама, те је чешће „на терену” него у Универзитетској библиотеци.³⁵ Пошто је њена стручност била високо цењена, у ударним годинама обнове вршила је дужност шефа Одсека за библиотеке Министарства просвете – укупно десет месеци током 1946. и 1947.³⁶

У то време сазрело је и питање поновног организовања професионалног удружења. Име Милице Војиновић још једном се уписало међу осниваче библиотекарског друштва. На Оснивачкој скупштини, 14. децембра 1947. године, изабрана је у Радно председништво, а затим и за чланицу првог Надзорног одбора Друштва библиотекара Народне Републике Србије (ДБНРС). Свесна континуитета, одмах је покренула тему преузимања имовине Друштва југословенских библиотекара, што била идеја која се заснивала на чињеници да је рад ДЈБ пред почетак рата био сведен на

³³ Гордана Стокић Симончић и Жељко Вучковић, *Библиотџеке и иденитџиџеџи*, 51.

³⁴ УБСМ, Архива Библиотеке, бр. 36 (12. 3. 1945).

³⁵ УБСМ, Архива Библиотеке, бр. 408 (20. 9. 1945).

³⁶ УБСМ, Персонални досије Милице Војиновић.

активност Београдске секције. Њен предлог није спроведен³⁷ већ је коју годину касније Савез друштава библиотекара ФНРЈ наследио имовину и то са образложењем да је Савез „у новим условима и са новим задацима продужио рад предратног ДЈБ”.³⁸

ДБНРС је као свој задатак прокламовало унапређење библиотекарства. Оно је, за разлику од ДЈБ, било тешње повезано са просветним властима и због тога продорније у свом раду. Власти су показивале интересовање за мишљење струковног удружења, док је оно уважавало њихове одлуке и захтеве. У овом друштву М. Војиновић једнако је предано радила као и у предратном. Учествовала је у раду скупштина, суделовала у различитим комисијама, деловала у оквиру Секцију за народне књижнице.³⁹ Пуних 12 година била је део уређивачког одбора часописа *Библиотекар* – органа ДБНРС. Као библиотечки зналац највише је била усмерена ка обуци младих библиотечких упосленика и уређењу сеоских и општинских библиотека на нивоу Београда.

Од бројних активности у ДБНРС може се издвојити рад у комисији за израду предлога Закона о библиотекама,⁴⁰ затим Комисији за припрему плана и програма за Средњу библиотекарску школу. По захтеву Министарства просвете НРС написала је реферат о систему школовања библиотекара у СССР који је требало да буде узор нашем.⁴¹ Није имала прилику да предаје у новооснованој Средњој библиотекарској школи, али је у једном мандату изабрана за чланицу Савета.⁴²

У Секцији за народне књижнице била је од њеног оснивања 1948. године. Врло активно је учествовала у њеном раду, нарочито након

---

³⁷ Комисија Министарства просвете која је била одређена да анализира формално-правне оквире овог предлога закључила је да ДБНРС не може наследити имовину југословенског друштва.

³⁸ Тако је Секретаријат Савеза примио архиву, књиге и благајну Друштва југословенских библиотекара. Никола Јустинијановић, „II Конгрес Савеза друштава библиотекара ФНРЈ у Марибору 7 и 8 јуна 1953. г”, *Библиотекар* год. 5, бр. 1–2 (1953): 88. Иако су се десетак година раније одлучно одрекли чланства у заједничком удружењу, хрватски библиотекарски као део Савеза прихватили су чињеницу да се на изванредан начин продужава рад ДЈБ.

³⁹ На трећој годишњој скупштини ДБНРС изабрана је и за чланицу Управног одбора (1951), а на четвртој за чланицу Извршног одбора (1952). Током 1955. била је председница Надзорног одбора Друштва.

⁴⁰ Народна Библиотека Србије (НБС), Архива БДС, бр. 76 (1. 7. 1952).

⁴¹ „Извештај о раду Друштва Библиотекара НРС”, Народна библиотека Србије, Архива БДС, бр. 28 (15. 5. 1949).

⁴² УБСМ, Персонални досије Милице Војиновић.

пензионисања 1951. године. У два наврата је и њоме управљала.⁴³ Иако је Секција већ на почетку рада припремила Приручник за народне књижнице за који је планирано да изађе у издању Земаљског савеза културно просветних друштава, он није објављен.⁴⁴ Чланови Секције су обилазили библиотеке народних одбора, припремали статистику, сарађивали са Средњом библиотекарском школом.⁴⁵ Године 1954. формиране су комисије за синдикалне библиотеке, за школске библиотеке и за законодавство. М. Војиновић ушла је у комисију за законодавство.⁴⁶ На позив Савеза друштава пријатеља деце Секција је организовала прославу дечје недеље у библиотекама у Београду и унутрашњости. Током 1955. године „у Секретаријату за просвету и културу НО Београда Војиновић је извршила анализу о раду београдских библиотека“.⁴⁷

На библиотечким курсевима и семинарима који су организовани под окриљем Друштва, или у сарадњи са њим, држала је предавања о раду са корисницима и популаризацији књиге, првенствено у библиотекама за народ. Проблемима библиотека за народ бавила се не само кроз активности Секције и предавања, већ је о томе и писала и објављивала радове у стручној периодици. Предлагала је да се централизује набавка и каталогизација књига у београдским библиотекама овога типа.⁴⁸

На предлог Савета за културу, 1955. године основан је Срески Библиотечки центар при Градској библиотеци, а за шефа постављена Милица Војиновић чиме је заправо постала одговорна за уређење система народних библиотека у Граду Београду.⁴⁹ У њему су се, на сваке две седмице, одржа-

⁴³ Од 18. марта до 21. децембра 1952, затим од 11. јуна 1954.

⁴⁴ „Извештај о раду Друштва Библиотекара НРС“, НБС, Архива БДС, бр. 28 (15. 5. 1949).

⁴⁵ „Извештај о раду“, НБС, Архива БДС (21. 12. 1952).

⁴⁶ Владимир Питовић, „Рад Друштва библиотекара НР Србије“, *Библиошкар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 6, бр 2 (1954): 129.

⁴⁷ Друштво библиотекара НР Србије – Извршни одбор, „Извештај Извршног одбора Друштва библиотекара НР Србије поднет на редовној годишњој скупштини 22. 1. 1956.“, *Библиошкар: орјан Друштва библиотекара НР Србије* год. 9, бр. 1–2 (1956) 102.

⁴⁸ Након Пленума чланова Друштва са темом Проблеми београдских библиотека за народ формулисала је закључке који су прослеђени Савету за просвету, културу и уметност Града Београда.
НБС, Архива БДС (5. 4. 1952).

⁴⁹ Претходно је, 1953. године, основан Библиотечки центар НР Србије, као посебно одељење Народне библиотеке са задатком да ради на стварању мреже популарних библиотека на територији Србије, да води библиотечку политику за библиотеке популарног типа у Србији и да се истовремено стара о извршењу одлука, закључака и законских прописа који се односе на рад библиотека НР Србије.

вали састанци општинских библиотекара, приликом којих су се претресали проблеми ових библиотека, читали реферати библиотекара, израђивали планови приредби, анализирао рад, доносили закључци и предлагале мере за побољшање. Припреман је Правилник о раду општинских библиотека, израђен је угледни нацрт годишњег плана њиховог рада. Особље Центра, често је са групом библиотекара, посећивало библиотеке за народ у читавом срезу ради снимања стања и пружања савета. На састанцима у Центру дискутовало се о пропустима у раду. Израђен је план за ревизију фондова општинских библиотека. Разрађиван је план за акцију „Месец дана књиге”. Израђена је шема како једну књигу треба препоручивати и како се уопште врши пропаганда читања. Одржавани су једнодневни семинари за просветне раднике запослене у сеоским библиотекама или у библиотечким саветима.⁵⁰

Као представница Центра и чланица Секције за народне књижнице говорила је на Трећем конгресу библиотекара Југославије о „Слободном приступу књигама”, те „О школским и дејчим књижницама” за чије се оснивање залагала.⁵¹ На Четвртном Конгресу изнела је реферат „Библиотечки центри”.⁵² Поред тога, у овом периоду ангажована је и као испитивач за предмет *Организација и рад библиотеке за народ* на стручним испитима у Народној библиотеци што додатно илуструје значај ових установа за културу Народне Републике Србије која је помоћу њих радила на описмењавању, а затим и просвећивању ширег становништва.

Након готово четири године управљања Библиотечким центром Београда, Милица Војиновић поднела је оставку навевши као разлоге: немогућност да самостално обавља одређене послове, отежане услове за рад, „нарочито необјективан и нетактичан став управника Библиотеке”⁵³ према

⁵⁰ Милица Војиновић, „Срески библиотечки центар при градској библиотеци у Београду: две године рада”, *Библиотекар*, год. 9, бр. 3–4 (1957) 286.

⁵¹ Конгрес се одржавао у Задру од 27. до 30. априла 1956.

⁵² НБС, Архива БДС, бр. 166 (18. 8. 1958).

⁵³ Управница Библиотеке града Београда од 1958. до 1968. год. била је Олга Перић (1913–1993). Од завршетка Другог светског рата до доласка на место управнице Библиотеке променила је неколико руководећих позиција: директорка Гимназије у Старом Бечеју, инспекторка за шкоство у Окружном народноослободилачком одбору у Новом Саду, помоћница повереника у Повереништву за просвету и културу Војводине, управница Српског народног позоришта, помоћница управника и в.д. управника Библиотеке Матице српске. Од 1968. до пензионисања (1972) била је шеф личне библиотеке Јосипа Броза Тита. Енциклопедија Српског народног позоришта, „Перић-Арсенијевић-Стокановић, Олга”, Српско народно позориште, <https://www.snp.org.rs/enciklopedija/?p=8561> (преузето 25. 9. 2022).

њој и њеном раду који су неко време трајали и утицали на њено здравствено стање.⁵⁴ Исте године Центар је престао је да постоји као посебна институција. Претворен је у организациону јединицу Библиотеке града Београда – Одељење за унапређење библиотекарске делатности.⁵⁵

Име Милице Војиновић потписано је као ауторско под више од 50 чланака објављених у стручној библиотекарској и књижевној периодици.⁵⁶ Најактивније је писала током управљања Библиотечким центром, када је, од 1955. до 1960. године, само у часопису *Библиоџекар* објавила преко 40 текстова. Велики број радова посветила је различитим аспектима рада Културно-просветне заједнице Србије.⁵⁷ Пошто је четири године обавештавала читаоце *Библиоџекара* о овој организацији, могло би се претпоставити да је учествовала и у њеном раду или макар оснивању. Савез библиотека и организација за ширење књиге, који је био део ове заједнице, имао је циљ да „обједини све библиотеке, књижнице и читаонице, окупља и повезује установе, друштва и организације и друге који имају међу својим задацима унапређење библиотекарства или раде на пропагирању, објављивању и дистрибуцији књига и подстиче и усмерава све снаге које су заинтересоване овим питањима да би се заједничким напором помогло што бољем развоју библиотека, књижница и читаоница, њиховом идејном, стручном и материјалном јачању, а самим тим ширењу културе и просвете у широким слојевима народа”.⁵⁸ Савез је организовао саветовања о проблемима библиотека, пропаганди књиге на селу, међу радницима, децом. Приређивао је семинаре за „пропагандисте књиге”, просветне раднике и библиотекарке, на којима Милица Војиновић била један од предавача. Његова значајна тековина јесте акција „Месец дана

⁵⁴ Библиотека града Београда, Архива Библиотеке, орг. јед. 1, бр. 1588/1 (23. 11. 1959).

⁵⁵ Љубица Ђоровић, *Илустрована историја Библиотеке града Београда*, (Београд: Библиотека града, 2011), 68.

⁵⁶ Писала за листове: *Прилози за књижевност, језик историју и фолклор, Гласник Историјској друштва у Новом Саду, Прејлед* (Сарајево), *Гласник Народне библиотеке, Библиоџекар, Књижничар, Библиоџекарство*.

⁵⁷ Ова друштвена организација основана 1956. године је, на добровољној основи, обједињавала културно-просветну активност четири савеза: Савеза аматерских позоришта, Савеза библиотека и организација за ширење књиге, Савеза народних и радничких универзитета, Савеза музичких друштва.

⁵⁸ Савез библиотека и организација за ширење књиге Србије (Београд), „Правила Савеза библиотека и организација за ширење књиге Србије”, *Библиоџекар* год. 8, бр. 3–4 (1956): 287.

књиге” намењена популаризацији и пласирању књиге, која се сваког октобра годинама организовала у Србији.

Милица Војиновић је у својим текстовима такође разматрала теме из библиотечке праксе, износила је основне проблеме струке, писала о успешним предавањима и програмима. Како је током више од 20 година, у оквиру својих ингеренција, учествовала у припреми закона о библиотекама, 1956. године је у *Библиоџекару* још једном изнела став о неопходном доношењу библиотечког закона, као и мишљење о последњем преднацрту Општег закона о библиотекама.⁵⁹ Наредне године, дала је и коментар на усвојени Закон о библиотекама НР Босне и Херцеговине.⁶⁰ Коначно проглашење Закона о библиотекама НР Србије коинцидира са повлачењем Милице Војиновић из библиотечке делатности.

Након 1960. године, име јој се не појављује у документима ДБНРС нити у часопису *Библиоџекар*, све до 1977. године када се помиње као добитница Ордена заслуга за народ са сребрним венцем поводом пола века од отварања Универзитетске библиотеке у Београду.⁶¹ Поводом њене смрти 1990. године није објављен некролог у часопису *Библиоџекар*, нити, колико за сада знамо, у било ком другом стручном гласилу или средству јавног информисања.

Закључак

Милица Војиновић ће у историји српског библиотекарства бити трајно уписана као оснивач првог библиотекарског удружења. Чин оснивања Друштва југословенских библиотекара био је тек увертира за све оно што је ова жена предана библиотекарском позиву учинила у наредних 30 година током којих се библиотекарство постепено устоличавало као професија. Како би се тај процес завршио, било је неопходно установити све прерогативе једне професије: корпус знања и из њега изведене технике везане за овај позив, обезбедити признату професионалну обуку, постојање удружења за унапређење и контролу библиотекарства, затим јавно признање

⁵⁹ Милица Војиновић, „Пред доношење општег закона о библиотекама”, *Библиоџекар* год. 8, бр. 1–2 (1957): 12–17.

⁶⁰ Милица Војиновић, „Закон о библиотекама НР Босне и Херцеговине”, *Библиоџекар* год. 9, бр. 3–4 (1956): 169–174.

⁶¹ Небојша Лазаревић, „Јубилеј Универзитетске библиотеке 'Светозар Марковић' у Београду: педесет година од отварања нове зграде”, *Библиотекар* год. 28, бр. 6 (1977): 844.

професије, те развијати оријентацију на пружање услуга.⁶² На основу сагледавања професионалне биографије М. Војиновић, засигурно се може рећи да је, имајући свест о свим својствима библиотекарства као професије, тражила начине да се она развију. Она у томе свакако није била једина, али су њени покушаји утабали добар део пута до успостављања библиотекарства као професије признате у Србији.

Neobjavljeni izvori:

1. Biblioteka grada Beograda, Arhiva Biblioteke. (na ćirilici)
2. Narodna biblioteka Srbije, Arhiva Bibliotekarskog društva Srbije. (na ćirilici)
3. Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković”, Arhiva Biblioteke. (na ćirilici)
4. Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković”, Arhiva Društva jugoslovenskih bibliotekara. (na ćirilici)
5. Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković”, Personalni dosije Milice Vojinović. (na ćirilici)

Literatura:

1. Ćorović, Ljubica. *Ilustrovana istorija Biblioteke grada Beograda*. Beograd: Biblioteka grada, 2011. (na ćirilici)
2. Dean, John. *Planning library education programmes: a study of the problems involved in the management and operation of library schools in the developing countries*. London: Deutsch, 1972.
3. Društvo bibliotekara NR Srbije – Izvršni odbor. „Izveštaj Izvršnog odbora Društva bibliotekara NR Srbije podnet na redovnoj godišnjoj skupštini 22. 1. 1956.”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 9, br. 1–2 (1956): 98–108. (na ćirilici)
4. Đorđević, Dimitrije. „Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu 1905–1918”. U: *Sto godina Filozofskog fakulteta*, 53–89. Beograd: Narodna knjiga, 1963. (na ćirilici)
5. Đurašinović, Biljana. „Društvo jugoslovenskih bibliotekara: delovanje i dometi”. *Čitalište: naučni časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva* god. 13, br. 25 (novembar, 2014): 2–10. (na ćirilici)
6. Enciklopedija Srpskog narodnog pozorišta. „Perić-Arsenijević-Stokanović, Olga”. Srpsko narodno pozorište, <https://www.snp.org.rs/enciklopedija/?p=8561> (preuzeto 25. 9. 2022). (na ćirilici)

---

⁶² John Dean, *Planning library education programmes: a study of the problems involved in the management and operation of library schools in the developing countries* (London: Deutsch, 1972).

7. Justinijanović, Nikola. „II Kongres Saveza društava bibliotekara FNRJ u Mariboru 7 i 8 juna 1953. g”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 5, br. 1–2 (1953): 83–101. (na ćirilici)
8. Kosijer, Tamara. „Udruženje univerzitetski obrazovanih žena 1927–1941”. *Istorija 20. veka: časopis Instituta za savremenu istoriju* god. 39, br. 2 (2021): 295–312.
9. Lazarević, Nebojša. „Jubilej Univerzitetske biblioteke 'Svetozar Marković' u Beogradu”: pedeset godina od otvaranja nove zgrade. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 28, br. 6 (1977): 843–848. (na ćirilici)
10. Lukić, A. „Jugoslovenska republikanska stranka u političkom životu Kraljevine Jugoslavije (1920–1941)”. Doktorska dis., Filozofski fakultet, Beograd, 2017. (na ćirilici)
11. Marković, Ljubica. „Pavle Popović: njegove zasluge za naše biblioteke i bibliografski rad u nas”. *Glasnik Narodne biblioteke: godišnja bibliografija Narodne biblioteke i izveštaji o radu* god. 1, br. 5/6 (1940): I–VI. (na ćirilici)
12. Pitović, Vladimir. „Rad Društva bibliotekara NR Srbije”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 6, br. 2 (1954): 129. (na ćirilici)
13. Savez biblioteka i organizacija za širenje knjige Srbije (Beograd), „Pravila Saveza biblioteka i organizacija za širenje knjige Srbije”, *Bibliotekar* god. 8, br. 3–4 (1956): 287. (na ćirilici)
14. Stokić Simončić, Gordana. „Društvo jugoslovenskih bibliotekara i Bibliotekarsko društvo Srbije: kontinuitet profesionalnog udruživanja”. *Čitalište: naučni časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva* god. 16, br. 31 (novembar 2017): 56–61. (na ćirilici)
15. Stokić Simončić, Gordana i Anđela Stošić. „Bibliotekarke – članice udruženja univerzitetski obrazovanih žena (1927–1941)”. U: *Ženski pokret (1920–1938): zbornik radova*, Jelena Milinković i Žarka Svirčev (ur.), 369–384. Beograd: Institut za književnost i umetnost, 2021. (na ćirilici)
16. Stokić Simončić, Gordana i Anđela Stošić. „Ljubica Marković – graditeljka bibliotekarske struke u Srbiji”. *Čitalište: naučni časopis za teoriju i praksu bibliotekarstva* god. 21 br. 40 (maj 2022): 39–50. (na ćirilici)
17. Stokić Simončić, Gordana i Željko Vučković. *Biblioteke i identitet*. Pančevo: Gradska biblioteka; Novi Sad: Filozofski fakultet, 2012. (na ćirilici)
18. Stokić Simončić, Gordana. „Pavle Stefanović – bibliotekar Univerzitetske biblioteke u Beogradu”. U *O ukusima se raspravlja Pavle Stefanović (1901–1985): tematski zbornik*, Sonja Marinković i Jelena Janković Beguš (ur.), 79–88. Beograd: Muzikološko društvo Srbije, 2017. (na ćirilici)
19. Stošić, Anđela. „Univerzitetska biblioteka u Beogradu za vreme Drugog svetskog rata”. U: *Biblioteke i identitet 3: zbornik radova*, gl. urednik Dragana Sabovljević, 19–35. Pančevo: Gradska biblioteka, 2022. (na ćirilici)

20. Vojinović, Milica. „Društvo jugoslovenskih bibliotekara”. *Glasnik Narodne biblioteke: godišnja bibliografija Narodne biblioteke i izveštaji o radu* god. 1, br. 3–4 (1940): X–XII. (na ćirilici)
21. Vojinović, Milica. „Društvo jugoslovenskih bibliotekara: osnivanje, organizacija i rad do 1941. godine”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 7, br. 3–4 (1955): 172–178. (na ćirilici)
22. Vojinović, Milica. „Društvo jugoslovenskih bibliotekara”. *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor* knj. 13, sv. 1–2 (1933): 235–237. (na ćirilici)
23. Vojinović, Milica. „Pred donošenje opšteg zakona o bibliotekama”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 8, br. 1–2 (1957): 12–17. (na ćirilici)
24. Vojinović, Milica. „Sreski bibliotečki centar pri gradskoj biblioteci u Beogradu: dve godine rada”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 9, br. 3/4 (1957): 286–287. (na ćirilici)
25. Vojinović, Milica. „Zakon o bibliotekama NR Bosne i Hercegovine”. *Bibliotekar: organ Društva bibliotekara NR Srbije* god. 9, br. 3–4 (1956): 169–174. (na ćirilici)

Anđela Stošić

University of Belgrade, Faculty of Philology
andjela.stosic@fil.bg.ac.rs

MILICA VOJINOVIĆ'S CONTRIBUTION TO THE DEVELOPMENT OF LIBRARIANSHIP AS A PROFESSION IN SERBIA

Summary: For the first time, the paper provides a complete professional biography of Milica Vojinović (1895–1990), a librarian at the Belgrade University Library. Her contributions are evident in founding the Association of Yugoslav Librarians (1931–1940); being a secretary of the Association and attempting to organize librarianship during the Second World War by preparing drafts for the Librarian's Course and Instructions for the Work of High School Libraries (1943); teaching young librarians during and after the Second World War; managing the Department for Libraries at the Ministry of Education (1946–1947); participating in the establishment of the Association of Librarians of the People's Republic of Serbia; editing the journal *Bibliotekar* (Librarian) (1948–1960), and managing the Section for Mass Libraries of the Association of Librarians of the People's Republic of Serbia and the District Library Center in Belgrade (1955–1959). She authored over 40 papers in the journal *Bibliotekar*. This paper is based on rich archival material and more modest published sources, and it concludes that Milica Vojinović played an extremely important role in building librarianship as a profession in Serbia.

Keywords: Milica Vojinović (1895–1990), Association of Yugoslav Librarians, Association of Librarians of the People's Republic of Serbia, District Library Center in Belgrade, librarian education, library profession.

Примљено: 10. септембра 2022.

Прихваћено: 23. октобра 2022.